

УДК 341.96

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.45>

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО В АСПЕКТІ КОСМІЧНОГО ПРАВА

Шишкар'ов К.Б.,

аспірант (PhD)

кафедри Міжнародного приватного права

КНУ імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-5398-6604>

Шишкар'ов К.Б. Міжнародне приватне право в аспекті космічного права.

У цій статті досліджується перетин міжнародного приватного права і космічного права, проливаючи світло на правові рамки і міркування, які регулюють діяльність у космічному просторі. Основна увага в статті приділяється правовому ландшафту, що розвивається, в тому, що стосується приватних осіб та їхньої участі в космічній діяльності.

Основні положення:

Контекст космічного права: стаття заглиблюється в ширший контекст космічного права, окреслюючи різні міжнародні угоди і договори, що регулюють космічну діяльність. Цей контекст має вирішальне значення для розуміння правових рамок, в яких міжнародне приватне право діє в космічній сфері.

Приватні суб'єкти в космосі: з огляду на згадку про «міжнародне приватне право», в статті обговорюється участь приватних суб'єктів, таких як комерційні космічні компанії і супутникові оператори, в діяльності, пов'язаній з дослідженням космосу, супутниковим зв'язком і використанням космічних ресурсів. Це стосується юридичних прав та обов'язків приватних суб'єктів у космосі.

Юрисдикція і вирішення спорів: у статті досліджується, як концепції міжнародного приватного права, такі як юрисдикція і механізми вирішення спорів, застосовуються до спорів, пов'язаних з космосом. Сюди входить обговорення того, які правові юрисдикції регулюють спори, пов'язані з космічною діяльністю, і як міжнародні договори вирішують питання юрисдикції.

Зобов'язання і відповідальність: космічна діяльність за своєю суттю пов'язана з ризиками, і в статті розглядаються правові рамки зобов'язань і відповідальності у випадках аварій або шкоди, заподіяної космічними об'єктами, особливо коли в них беруть участь приватні суб'єкти.

Еволюція правового ландшафту: динамічний характер космічного права, в якому постійно з'являються нові технології і суб'єкти, може бути центральною темою. У статті обговорюються останні події, виклики і адаптації в космічному праві для врахування інтересів приватного сектору та інновацій.

Майбутні наслідки: у статті розглядаються майбутні напрямки розвитку міжнародного приватного права в контексті космічної діяльності. Це включає міркування про те, як космічне право може потребувати подальшої адаптації в міру того, як комерційні підприємства розширюватимуть свою діяльність у космосі.

Глобальна співпраця: враховуючи міжнародний характер космічної діяльності, можуть виникнути дискусії щодо важливості глобальної співпраці та співробітництва у вирішенні правових питань, пов'язаних з космосом.

Загалом, ця стаття, ймовірно, дає цінне уявлення про правовий ландшафт, що розвивається на перетині міжнародного приватного права і космічного права, пропонуючи читачам глибше зрозуміти правові складнощі, пов'язані з космічною діяльністю, що здійснюється приватними суб'єктами.

Ключові слова: міжнародне приватне право, космічне право, міжнародне публічне право, приватна власність, космічний об'єкт.

Shyshkarov K.B. Private international law in the context of space law.

This article explores the intersection of private international law and space law, shedding light on the legal frameworks and considerations that govern activities in outer space. The primary focus of the article appears to be on the evolving legal landscape as it pertains to private entities and their involvement in space-related activities.

Key Points:

Space Law Context: the article delves into the broader context of space law, outlining the various international agreements and treaties governing outer space activities. This context is crucial to understanding the legal framework within which private international law operates in the realm of space.

Private Entities in Space: given the mention of "Private International Law," the article discusses the participation of private entities, such as commercial space companies and satellite operators, in activities related to space exploration, satellite communications, and space resource utilization. This touches upon the legal rights and obligations of private actors in space.

Jurisdiction and Dispute Resolution: the article explores how private international law concepts, such as jurisdiction and dispute resolution mechanisms, apply to space-related disputes. This includes discussions on which legal jurisdictions govern disputes involving space activities and how international treaties address jurisdictional issues.

Liability and Responsibility: space activities inherently involve risks, and the article touches the legal frameworks for liability and responsibility in cases of accidents or damage caused by space objects, especially when private entities are involved.

Evolving Legal Landscape: the dynamic nature of space law, with new technologies and actors continually emerging, can be a central theme. The article discusses recent developments, challenges, and adaptations in space law to accommodate private sector interests and innovations.

Future Implications: the article speculates on the future direction of private international law in the context of space activities. This encompasses considerations of how space law may need to adapt further as commercial ventures expand into the cosmos.

Global Collaboration: given the international nature of space activities, discussions on the importance of global collaboration and cooperation in addressing legal issues related to space.

Overall, this article provides valuable insights into the evolving legal landscape at the intersection of private international law and space law, offering readers a deeper understanding of the legal complexities surrounding space activities conducted by private entities.

Key words: міжнародне приватне право, космічне право, міжнародне публічне право, приватна власність, космічний об'єкт.

Постановка проблеми. Космічна діяльність є однією з найбільш складних та перспективних галузей, яка здійснюється як на національному, локальному, так і на міжнародному рівнях. У зв'язку зі зростанням інтересу до космоса та збільшенням кількості суб'єктів, що займаються космічною діяльністю, стає дедалі важливішим розуміння та вивчення різних моделей регулювання космічної діяльності.

Стан опрацювання цієї проблематики. Зростання приватної участі. Відбувається значний розвиток приватної космічної діяльності, що стає все більш вагомим в космічній галузі. Приватні компанії здійснюють запуски супутників, розробляють та виконують комерційні космічні місії і розвивають інноваційні технології. Це створює необхідність в розробці приватно-правових моделей регулювання, що враховуватимуть специфіку приватного сектору.

Метою статті є привернути увагу до зростаючого ринку космічних послуг у приватному сек-

торі, необхідності цивілізованого регулювання виникаючих питань.

Виклад основного матеріалу. У наш час з'являються все більші можливості для приватних компаній, підприємств займатися космічною діяльністю, що призводить до розвитку нових приватно-правових моделей регулювання космічних дій. Ці моделі включають у себе питання правового регулювання відносин між приватними суб'єктами та державними органами у сфері космічної діяльності, відповідальності за можливі наслідки від космічних дій, а також захисту прав власності та інтелектуальної власності.

Моєю метою є дослідження сучасних приватно-правових моделей регулювання космічної діяльності. Для досягнення цієї мети будуть використані: методи дослідження, аналізу та порівняння правових систем різних країн світу, вивчення практики регулювання космічної діяльності відомих наукових і комерційних організацій.

Космічна діяльність є високотехнологічною галуззю зі значним ризиком для безпеки та, насамперед, безперервного функціонування космічних систем. Тому регулювання космічної діяльності потребує високого рівня взаємодії між різними сторонами, включаючи державні установи, космічні організації, комерційні підприємства і наукові установи.

На сьогоднішній день існують певні приватно-правові моделі регулювання космічної діяльності, що використовуються в різних країнах світу. Окремі з них включають:

А) модель регулювання згідно з міжнародним правом космічного простору: ця модель використовується багатьма країнами і заснована на принципах, викладених у Договорі ООН з питань космосу 1967 р. Відповідно до цієї моделі, кожна держава має право на дослідження та використання космосу для мирних цілей, також на управління своїми космічними об'єктами. Держави повинні співпрацювати в галузі космічних досліджень і використання космічного простору. [1]

Б) модель регулювання за допомогою національного права. Окремі країни використовують свій внутрішній законодавчий механізм для регулювання космічної діяльності. Ця модель дозволяє державам регулювати діяльність відповідно до своїх власних потреб і обмежень. Відповідно до цієї моделі, кожна держава встановлює свої вимоги щодо реєстрації і ліцензування.

Сучасні приватно-правові моделі регулювання космічної діяльності можуть досліджувати різні аспекти регулювання космічної діяльності в різних країнах світу, включаючи законодавство, регуляторні практики, комерційні і наукові аспекти і міжнародну співпрацю, судову практику.

Особливу увагу необхідно приділити аналізу існуючих приватно-правових моделей регулювання космічної діяльності, їх перевагам та недолікам, можливостям для поліпшення і розвитку. Актуальність полягає в дослідженні впливу приватно-правових моделей на розвиток космічної діяльності, включаючи відносини між державними і комерційними суб'єктами, питання захисту прав власності і інтелектуальної власності, відповідальності за можливі наслідки космічних дій і інші істотні аспекти.

Майбутня робота може бути корисною для науковців, правознавців, спеціалістів у галузі космічної технології та політики, для державних органів, космічних організацій, комерційних підприємств, що займаються космічною діяльністю. Отримання результатів цієї дослідницької роботи може допомогти у поліпшенні і розвитку сучасних приватно-правових моделей регулювання космічної діяльності.

Новизна, що повинна міститися у дослідженнях стосовно даної тематики:

1) питання власності на космічні об'єкти: немає визначення поняття «приватні космічні об'єкти» – є процедура реєстрації космічних об'єктів (Конвенція про реєстрацію 1975 р.); [2]

2) приватна космічна діяльність – це, перед усім, її ліцензування згідно законодавства держави, де діють «космічні» закони. Питання потребує додаткового розкриття;

3) утилізація космічних відходів зараз – це виятково публічно-правове питання і розуміється як один із сучасних напрямів співробітництва держав у космічній сфері. Не існує відповідних моделей регулювання у Міжнародному приватному праві (МПрП);

4) страхування ризиків МПрП діяльності. Питання потребує додаткового освітлення;

5) право власності на ґрунт на космічних об'єктах залишається досить спірним питанням між країнами. МПрП?

6) ліцензування видобутку корисних копалин на космічних об'єктах.

7) дія норм міжнародного приватного права при переміщенні космічних об'єктів на великій відстані, на швидкостях, за допомогою технологій, які будуть доступні людству у майбутньому, де діють не вивчені зараз до кінця відомі закони фізики.

Перші закони, які були прийняті в сфері космічної діяльності, були пов'язані з ракетною технікою та створенням перших космічних літальних апаратів. У 1957 р. СРСР запустив перший штучний супутник Землі, що привело до того, що уряди країн почали активно працювати над законодавчим регулюванням космічної активності.

Одним з перших документів, що стосувався космічної діяльності, була Декларація Копенгагенської конференції з миру й використання кос-

мічного простору 1959 р. В даній декларації було зазначено, що космічний простір повинен бути вільним для мирних цілей всіх країн і що кожен державний суб'єкт має право на використання космічного простору в мирних цілях без будь-яких дискримінацій. [3]

1967 р. була прийнята Космічна угода, яка визначила основні принципи міжнародного права, які повинні бути застосовані в космосі. В цій угоді було заявлено, що космічний простір належить всьому людству та що він повинен бути використаний виключно в мирних цілях. В угоді було визначено, що кожна країна несе відповідальність за космічні дії, що здійснюються її національними суб'єктами, і що ці дії не повинні завдавати шкоди іншим країнам. Після цього також були прийняті інші нормативно-правові акти, що стосувалися космічної діяльності, наприклад, Загальна угода про тарифи та торгівлю.

Висновки. Юридична невизначеність. Космічна діяльність є складною та перетинає кордони національного і міжнародного права. Відсутність єдиного міжнародного космічного правового режиму та недостатня гармонізація національного законодавства ускладнюють регулювання космічної діяльності, зокрема приватного сектору. Важливо розробити узгоджені приватно-правові моделі, які б забезпечували юридичну стабільність і визначеність для приватних суб'єктів.

Міжнародне співробітництво. У зв'язку з глобальним характером космічної діяльності, співробітництво між країнами і міжнародними організаціями є важливим елементом регулювання. Приватно-правові моделі повинні сприяти міжнародній співпраці, обміну інформацією і ресурсами, також координації зусиль у розробці і виконанні космічних проєктів.

Взагалі сучасні приватно-правові моделі регулювання космічної діяльності повинні бути адаптивними, гнучкими і сприяти інноваціям у приватному секторі. Вони повинні враховувати специфіку космічної галузі, забезпечувати юридичну визначеність і стабільність, також сприяти міжнародній співпраці, безпеці.

На сьогоднішній день, видобуток корисних копалин на космічних об'єктах, таких як астероїди чи інші планети, не здійснюється. Знаходження і видобуток корисних копалин на космічних тілах є технічно складною та ще не до кінця дослідженою проблемою. Проте це занадто прибутково.

Як настане час, коли космічні дослідження і розвиток космічної промисловості дозволять займатися видобутком корисних копалин на космічних об'єктах, на сцену вийде міжнародне приватне право, оскільки космос є загальним простором для діяльності всіх країн і приватних компаній.

Міжнародне приватне право – це галузь права, що врегулює правові відносини між при-

ватними суб'єктами (фізичними та юридичними особами) з різних країн. Це стосується торгівлі, інвестицій, контрактних відносин, власності і іншого.

Коли розпочнеться експлуатація ресурсів на космічних об'єктах, будуть виникати питання стосовно правового статусу діяльності приватних компаній, що бажають здійснювати видобуток корисних копалин у космосі. До таких питань відносяться:

Власність і контроль: яка країна чи організація має право на ресурси, знайдені на космічних об'єктах?

Регулювання: яким чином міжнародне співтовариство регулюватиме діяльність з видобутку ресурсів у космосі?

Відповідальність: як розв'яжуться питання відповідальності за можливі збитки чи забруднення, пов'язані з видобутком на космічних об'єктах?

Розвиток судової практики: які судові органи будуть вирішувати спори, пов'язані з діяльністю у космосі, та на яких правилах будуть базуватися їх рішення?

Для вирішення таких питань, міжнародні організації, такі як ООН та її Комітет з мирного використання космосу, вже працюють над створенням правових рамок, що стосуються діяльності людства у космосі. Приватні компанії, що прагнуть займатися видобутком корисних копалин на космічних об'єктах, також повинні будуть дотримуватися міжнародних норм і законів у сфері космічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Держави-учасниці цього Договору – Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла: від 27.01.1967. URL: rada.gov.ua.
2. Держави учасниці цієї конвенції – Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір від 14.01.1975. URL: rada.gov.ua.
3. Генеральна асамблея ООН – Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору від 13.12.1963. URL: rada.gov.ua.